

Kronikkur

Stig Hornshøj-Møller

Stig Hornshøj-Møller hefur skrivað krokkinn, ið vit her prenta. Upprunaliga skuldi Stig Hornshøj-Møller verið við í Føroyum, nú framsýning er í Norðurlandahúsinum, men hann andaðist mikudagin í

farnu viku, bert 49 ára gamal.

Hann var millum við-urkendastu søgufroðing-um viðvíkjandi nazismuni, Hitler, holocaust og fólkamorði. Hann átti hugskotið til depilin fyri Holocaust- og fólk-

morðsgranskning, sum skuldi setast á stovn í ár. Peningur er settur av á donsku figgjarlógini.

Hann doyði, meðan hann vitjaði í Berlin, har hann helt fyrilestur. Eftir hann sita kona og tvey børn

Stig Hornshøj-Møller avmyndaður framman fyrri spegilin á framsýningini. Spurt verður í samband við spegilin, um ræðuleikarnir kunnu henda aftur

arlígun toli.

Tá sannleikin um ræðuleikarnar í nasistisku kon-sentrations- og týningar-legunum kom fyrri ein dag, var tað eyðvitað skipaða fólk-amorðið á jøðarnar í Europa, sum serstakliga fekk almenn-ingin í øllum heiminum at geva ans. At aðrir bólkir ella einstaklingar vóru atsótkir og myrdir varð goymt og so við og við eisini mestsum gloymt orsakað av teimum milliónatals jøðunum, ið vóru týndir, bert tí teir vóru jøðar. Soleiðis eisini hjá Je-hova Vitnum, har hvør ein-stakur helt tað vera nóg mikið at vita seg hava livað upp til krøv Guds og framhaldandi at fyrireika seg til komandi »Túsundarárikið«.

Holocaust-granskingin broytist hesi árin til eina rættiliga fólkamorðsgransk-ing, sum við stóði í okkara sera útgreinaðu vitan um hópmorðið á jøðarnar í Eu-ropa nú verður mett saman við onnur fólkamorð og onnur sløg av samfelagsskipaðari forfylging av øðrum. Fram-sýningin í Norðurlandahúsi-num um atsóknirnar ímóti Je-hova Vitnum í Tríðja Ríki-num er eitt týðandi íkast til neyðuga kjakið í hesum sam-bandi um menniskju og mannarættindi í nútíðar sam-felagnum, eins og framsýn-ingin evnislýsir tann vandan,

sum liggur í ikki at hava nóg góða fatan av fortíðar sálár-løstum.

Í trúnni eins væl og í ídeologiini finnast jú ikki-skil-bundnir strukturar at viðgera hesar sálárløstir við, og eitt og hvørt menniskja hefur tørv á eini trúgv ella ideologi í tilveru síni. Men verða hesar persónligu og samfelagsligu frágreiðingarfyrimyndirnar ikki eisini settar undir felags opið og medmenniskjansligt orðaskifti um sjónarmið, verður úrslitið kanska ein gongd, sum kann føra til, at óðrvisi hugsandi verða gjørd ómenniskjanslig.

Eitt týðandi stig á hesi leið er stovnanin av tí danska Center for Holocaust- og Folkemorðsstudier, sum júst er samtykt í samband við figgjarlógina. Men uppaftur stórra týðning hefur tað kanska, at danskir og føy-oyiskir demokratar, við stóði í humanistiskari og kristnari siðvenju, opið stríðast ímóti avnoktarum, interlansu og rasismu við sterkasta vápní fólkastýrisins: Upplýsing, upplýsing og aftur upplýsing!

STIG HORNSHØJ-MØLLER er mag.art. í søgu og hefur millum annað skrivað bókina *FØRERMYTEN - Adolf Hitler, Joseph Goebbels og historien bag et folkemord*. Forlagið Tidenes Skrift. Keyptmannahavn 1996.

Bíbliugranskararnir - Eitt case study

Stig Hornshøj-Møller, mag.art

EFTIR 1945 fekk tann so-kallaði »síðmenti« heimurin ein mentanarhvøkk, og vit hava enn ikki megnað at við-gjört tær skelkandi fylgjurnar til lítar. »Ongantið aftur Auschwitz« var slagorðið, men okkum nýttist bara at tendra sjónvarpið fyrri at vissa okk-um um, at tað tykist meira aktuelt nú enn nakrantíð áður.

Sæð úr hesum sjónarmiði er framsýningin, sum Jehova Vitni júst nú vísa í Norðurlandahúsinum í Havn, bæði týðandi, neyðug og sera aktu-ell. »Millum Móistóðu og Matyriku« snýr seg um meinsóknina ímóti trúarsam-felagnum í Tríðja Ríkinum, men hefur eisini ein boðskap, sum røkkur longri enn bert til enn eina søgu um illgerðir nasismunnar. Hon endar við einum spegli og einum spurn-ingi, sum er sera persónligur: Hvussu hevði tú borið teg at, um tú livdi í Tríðja Ríkinum?

Nær mótmælir tú einum snikjandi ráki fram ímóti for-fylging av óðrvisi hugsandi í tínum samfelag? Skulu granskarar treingja longri inn í samfelagsfrøði og sálárløði fólkamorðsins, mugu teir samanbera Holocaust, sum er best lýsta fólkamorðið higartil, við aðra forfylging. Mill-um teir bólkarnar, ið fyrst mótmæltu gongdini í Tríðja Ríkinum, vóru Jehova Vitni. Teirra søga er tí - sæð við kóldum og mestsum kenslu-leysum vísindagægum - eitt áhugavert og lærufríkt »case study«, eitt nú tí hon setur heilt vanlig menniskju í fokus og sostatt setur Holocaust-skelkin í perspektiv.

Og tað er eftir míni hugsan avgerandi neyðugt, at vit langt um leingi viðurkenna, at øll, ið komu undan krígs-ella yvirgangsræðuleikum við lívinum, hava krav uppá eina almenna fatan av teim-um sálárløstum, tey dragast við. Hetta er nevniliga sjálf fortreytin fyrri, at hesir sálár-

løstir ikki vaksa og verða stóði undir frusteraðum bólkum, sum knappiga kunnu gerast fundamentalist-iskar í sínum atburði og nýta harðskap. Eitt greifligt dómi úr okkara egnu tíð er jugo-slaviska borgarakríggið, har óviðgjørdir sálárløstir úr seinna heimsbardaga gjørd-ust stóði undir einum, hjá øðrum at siggja til, heilt ó-skiljandi fólkamorðslyndi. Og sæð við søgunnar eftir-metingarlóðskapi var týski skelkurin eftir ósigurin í fyrra heimsbardaga sjálf fortreytin fyrri ómenniskjansliga lyndi-num, sum eyðkendi nasism-una.

Vit hava ofta hug at siggja burtur frá, at Adolf Hitler um-boðaði eina »frelsarreligi-ón«, sum nettupp »rættvís-gjörði« tann skipaða harð-skapin sum ein neyðugan bága í samband við uppbyg-gingin av einum nýggjum og betri stati. Vit mugu eisini tora at ásanna, at nasism leingi megnaði at virka sum eitt, at siggja til, konstruktivt aftursvar til ta djúpa samfel-agskreppuna í Týsklandi fyrst í 1930' unum - og at Adolf Hitler sjálfur kendi seg sum kosnan av lagnuni. Læran hjá Messias-ímyndini var í grundini sera einföld: Týska fólkíð hevði serlig rættindi at ráða yvir øðrum, men skuldi eisini ganga ígjøgnum eina mótíva göðsking við burtur-tøku av sálárliga sjúkum og minniverðum rasum sum til dømis jøðum, sigoynarum og øðrum.

Týsku limirir hjá Jehova Vitnum høvdu kortini - sum ein serligur »fundamentalist-iskur« bólkur í kristindómi-num - funnið troyst fyrri krígsskelkinum í trúnni á eitt annað Túsundaráriki enn tað, sum Hitler lovaði viðhalds-fólki sínum. Tey mettu hesa trúna at hava stórra týðning enn eina stóðutakan til tey politisku viðurskiftini í sam-felagnum - og tey strikaðu undir neutralu stóðu sína í

eini yvirlýsing, eftir at Hitler hevði tikið við valdinum í 1933. Kortini vóru Jehova Vitni í veruleikanum fyrsta trúarsamfelagið, ið kom und-ir skipaða forfylging. Teir so-nevndu »bibliugranskarar-nir« fingi á sumri 1933 skriv-stovu sína í Magdeburg stongda og bókur sínar brendar. Nasistiska valds-skipanin helt, tað fór at vera lætt at basa teimum umleið 25.000 bíbliugranskarum við einum forboði, men nóg-ve tey flestu av teimum hildu áfram at virka í ólögleika og byrjaðu um útlendið at al-mennakunngera frágreiðing-ara um yvirgangsræðingina í ríkinum, herimillum kz-leg-ur.

Grundleggjandi hugburð-urin millum bíbliugranskarar-nar var framhaldandi eitt ynski um at sleppa at liva í friði sum ein neutralur, ópol-itisur partur av fólkinum. Hetta hugaði ikki Hitler, sum á heysti í 1934 froysti: »Hes-ingulin skal týnast!« - og tá vanlig herskylda varð sett í gildi í 1935, og menn sam-stundis ynsktu frið upp undir Olympisku Leikurnar í 1936, útløysti hetta handtøku av fleiri túsund Jehova Vitnum, eins og Gestapo nú ansaði uppaftur betri eftir teimum.

Samsvarandi trúgv síni sýttu mannligu bíbliugransk-ararnir at gera hertenastu og vóru sendir í konsentra-tionslegur, so teir kundu hálsa um. At koma út aftur var einki fyrri: Teir skuldu bara skriva undir eitt pappír, sum váttaði, at teir avnoktaðu trúgv sína og vildu innkallast til Wehrmacht. Hetta hendi tó at kalla aldri - til stóra undran hjá teimum, ið vardu av legu-num. Eitt annað, sum undraði vaktarmenninar, var góðsligi atburður teirra í arbeiðinum, teir vóru settir at gera. Tað fór fram uttan tær smáónáðir og tá smásabotasju, sum sást hjá øðrum fangum. Bíbliu-granskararnir, sum kendust aftur á lillalittu trikantum sín-

um, vóru sostatt - sæð við eygum vaktarfólksins - fyrst-afloks fangar og fyrstaafloks arbeiðsmegi, sum einans noktaði at vera við í arbeiði, sum hevði við kríggi at gera, til dømis at framleiða herbún-ar og lóður. Merkisverð er eisini tann sannroyndin, at deyðatalið teirra millum var týðiliga lægri enn í øllum øðrum bólkum, ið gjørd- sama arbeiði. Tað komst utt- an íva av, at teir framvegis hildu saman á ein hátt, sum aðramáta eisini hugtók hinar bólkarnar.

Hetta galt bæði menn og kvinnur. Bróðurdóttir de Gaulles general segði soleiðis frá viðurskiftinum í kvinnu-leguni Ravensbrück: »Tað, ið einamest hugtók meg hjá bíbliugranskarunum, var, at tær fingi frælsi í stundini, bara tær skrivaðu undir uppá, at tær avnoktaðu trúgv sína. Men hesar kvinnurnar, sum tókust so ússaligar og slitnar, royndust, tá samanum kom, sterkari enn SS, ið hevði valdið og øll amboð at ráða yvir. Kvinnuligu bíbliu-granskararnir høvdu ein fyr-irum, nevniliga viljastyrki sína, sum eingin fekk bilbugt við.«

Hetta sitatið - og víst kundi verið til nógvar onnur - strikar undir tað sermerkta við at-sóknini ímóti Jehova Vitnum, sum hóast alt týðiliga var óðr-visi enn nasistisk týningar-politikurinn mótevnis jøðu-num. Mótsett teimum vóru bíbliugranskararnir nevniliga mettir sum ariarar. Tí kundu teir velja, sum jøðarnir ong-antið kundu, men tað kom nasi-stjórniniin dætt við, at teir heldur valdu ræðuleikar-nar í konsentrationslegunum enn at avnokta trúna. Vitni mettu nevniliga høvdu tilveru sína sum eina trúarroynd við atlit til »Túsundarárikið«, tí Hitler mátti eyðsæð vera um-boð Satans. Og henda fatanin gav teimum eyka kraft at halda fast um trúgv sína og taka tað, sum kom, við tign-

